

Kis közösségével együtt, kéziratokkal megrakodva, több csoportban érkeznek meg a Peloponnészosz félszigetre.

A Velence fennhatósága alá tartozó Modone városában telepednek le, s felveszik a kapcsolatot Rómával. Azonban az időközben a Velencei Köztársaság és a Török Porta között kitört háború miatt ismét menekülniök kell. A kis örmény közösség 1715 tavaszán érkezett meg Velencébe.

A város szenátusa és Mocenigo doge - néhány örmény kereskedő hatékony közreműködése következtében - átadta nekik használatra a szigetet. Később, 1833-ban ment át végleg a tulajdonukba "örök áron", jelképes összeg befizetése fejében. Velence nagylelkűen, szívélyesen fogadta a Keletről jött menekülteket, hiszen 1712-ben XI. Kelemen pápa jóváhagyását is elnyerte az új szerzetesrend, mivel 1711-ben a bencés regulát fogadták el. Mindez rendkívül gyorsan zajlott le, egy évtizeddel rendi közösségük megalakulása után. A rendet alapító Mechitár lett szerzeteseinek első bencés apátja.

fr. Lénárd
világi ferences
történész, teológus

Az erdélyi örmények rövid története jogi megközelítésből

A Fővárosi Örmény Klubban 1997. október 16-án elhangzott előadás

III. befejező rész.

II. József halála után 1791-ben összehívták az országgyűlést, amelyre az örmények is kérték meghívásukat. A Kancellária a meghívást az országgyűlés hatáskörébe tartozónak tekintve, a kérést nem teljesítette.

Az országgyűlésen napirendre került az örmények ügye is. A rendek állásfoglalása nem volt egyértelmű e tekintetben. A székelyek egyenesen azt követelték, hogy az örmények kiváltság-, adomány és nemesleveleit érvénytelenítsék, kereskedelmi tevékenységüket pedig az importárakra korlátozzákⁱ. Józanabb, de kemény követelésekkel lépett fel a három magyar szabad királyi város (Kolozsvár, Marosvásárhely és Gyulafehérvár): ők bizonyos feltételekkel járultak volna hozzá a két város szabad királyi városi rangra való emeléséhez. Igényt tartottak arra, hogy ezzel az ő jogaik ne csorbuljanak. Ezen túlmenően azonban azt követelték, hogy a két város polgárai csak saját városukban élhessenek szabad királyi városi szabadságokkal, jogaik gyakorlása ne terjedjen ki a többi szabad királyi városokra, mert ha a magyar szabad királyi városokban is korlátlanul kereskedhetnének, ez tönkretenné a magyar kereskedőket. Fenntartották jogukat arra, hogy továbbra is csak bizonyos szer-

zódés és taxafizetés mellett engedjék meg városaikban az örményeknek a kereskedelem folytatását. Mindezen tiltakozások ellenére a törvény megszületettⁱⁱ. A rendek felvették a két várost a szabad királyi városok sorába tekintettel az uralkodóház iránt tanúsított hűségükre, a kereskedelem előmozdításában tanúsított szorgalmukra valamint arra, hogy már hosszú ideje az országban laktakⁱⁱⁱ. A törvény azonban kimondta az ország tulajdonjogát az összes szabad királyi város felett, valamint azt is, hogy az örmények befogadásuk után sem alkothatnak külön nemzetet, terheik és jogaik a magyar nemzet tulajdonában lévő más szabad királyi városokéval lesznek azonosak. Megkövetelte a törvény a magyar nyelv használatát az igazgatásban, továbbá magyar iskolák fenntartását a magyar nyelv művelésére. Kimondta a törvény, hogy az örmény városok kiváltságaiból érvénytelen az, ami ellentétes az ország alkotmányával, más szabad királyi városok jogaival és a jelen törvénnyel.

Az örmények az említett rendelkezésekből legsérelmesebbnek magukra nézve a kvartély- és előfogat-mentesség eltörlését tartották. Még az országgyűlésen 4 ezer aranyat ajánlottak fel a két teher megváltására^{iv}, a rendek azonban azt nem fogadták el. Az örmények ezért felségfolyamodványok sokaságával árasztották el az uralkodót.

A vita az 1810-11. évi országgyűlésen zárult le kompromisszummal, melynek értelmében a készpénzes megváltás helyett a két örmény város hajlandó lett volna kaszárnyát építeni annyi katonaság számára, amennyi a város teherbíró képességét nem haladta meg. Az országgyűlés határozatainak vizsgálata azonban évekig húzódott a királyi udvarban, és amikor a Kancellária végre 1813. közepén felségelőterjesztést tett a két város vitás terhei ügyében, az uralkodó - a Habsburg birodalomnak a francia háborúk terhei miatt egyre inkább romló pénzügyi helyzetét szem előtt tartva - a készpénzváltás mellett foglalt állást. A döntést a király meghozta és felterjesztést kért a Guberniumtól a megváltás összegére nézve, ami a kérdés eldöntésének további elhúzódásához vezetett. A Habsburg birodalom kormányzata egyre jobban lassult, erdélyi vonatkozásban sokkal fontosabb ügyek is megoldásra vártak (pl. az úrbér kérdése), az örményeknek pedig semmi okuk nem volt a sietőségre.

A megoldást csak az 1834-35. évi országgyűlés hozta, amikor az örmények fontosabbnak ítélték bekapcsolódásukat Erdély politikai életébe, mint fenntartani a kvartély- és előfogatmentességet és egyáltalán a különállást, ezért vállalták annak terheit^v. Ennek fejében viszont teljesen új szövegezésű kiváltságlevelet kértek a ki-

rálytól. Így született meg az 1837. augusztus 15-én az Erzsébetvárosnak adományozott kiváltságlevél^{vi}, majd egy évvel később Szamosújvár kiváltságlevele^{vii}. Ennek hatására a többi örmény szórvány - elsősorban a gyergyószentmiklósi és csík-szépvízi örmények - is megpróbált kiváltságokat szerezni, az ő erőfeszítéseik azonban sikertelenek maradtak.

Az 1848-as évet követő időszakban az örmények egyre nagyobb szerepet vállaltak a politikában és a közéletben, ami egy jelentős átstrukturálódást eredményezett soraikban. Ettől kezdve megjelentek az örmények miniszteri bársonyszékben, járásbíróságok írnoki asztala mellett; tábornokok, akadémikusok, országgyűlési képviselők, egyetemi tanárok, írók, nagybirtokosok és hivatalnokokként tűntek fel országszerte.

Ennek hátrányaként az örmény településekről főként a fiatalok és a középkorúak kitelepülése indult meg, ami a települések örmény lakosságának elöregedését, a zártság teljes mértékű feladását vonta maga után.

Az örmény településekről, így különösen Szamosújvár, Erzsébetváros és Gyergyószentmiklósról, részletesebben egy következő előadásban lesz szó.

dr. Czárán István

Noé apánk ősi népe

Rákóczi Ferenc

Budapest 1997. december 7

Noé apánk ősi népe,
Hidd el, hidd el itt a béke.
Kikötött az életmentő bárka,
Ragyogó Nap süt az Ararátra.

Támadt reád
Ifjú Török,
De a hited
Marad örök.
Fenyegettek kozák kések,
De vége már a szenvedésnek.

Hacsaturján táncos népe,
Táncoljon már néped szépe !
Hüvelyedbe a kardoddal,
Győztél a bátor harcoddal.

Nem lehetett,
Sosem lehet,
Kiirtani.
Hazugsággal,
Sötétséggel,